Nr. 6. *Braşov*, 15 (27) Iuniŭ 1887. Anul II.

ŞCÓLA ŞI FAMILIA

FÓIĂ PENTRU PĂRINŢI ŞI ÎNVĔŢĂTORĬ.

ESE DE DOUĔ ORĬ PE LUNĂ.

Redactorĭ: ***Ioan Popea*** *şi* ***Andreiŭ Bârşeanu.***

Abonamentul: Pentru **Austro-Ungaria** pe an 3 fl.; pe $^1/_2$ an 1 fl. 60 cr.; pe $^1/_4$ an 1 fl. — Pentru **România** pe an 10 leĭ; pe $^1/_2$ an 5 leĭ.

Abonamentele sĕ făc la administratorul foiĭ **Ión Dariu**, în Braşov. — Manuscriptele sĕ trimit unuia dintre redactorĭ tot în Braşov.

Cuprinsul: Progrese în higiena şcolară. — Un cuvênt rostit de rĕposatul director gimnasial Ión Meşotă. — Din convorbirile uneĭ mame. — Lecţiunĭ practice din fisică. — Diverse. — Poşta red.

Progrese în higiena şcolară.

de Dr. Ión Moga.

Consiliul de educaţiune din Cantonul Baselstadt a esmis, după cum scrie fóia „Gesundheit,“ nu de mult deosebite ordinaţiunĭ asupra manuducereĭ higieneĭ în şcólă, care ordinaţiunĭ conţin multe ameliorărĭ şi merită atenţiune generală. Cele maĭ principale din ele sûnt:

1. *Impărţirea elevilor în băncile de şcólă.* La începutul fiesce-căruĭ semestru aŭ a sĕ mĕsura de cătră învĕţătorul de clasă toţĭ eleviĭ şi a sĕ distribuí prin băncile de şcólă corĕspunzĕtor mărimeĭ lor. Crescênd uniĭ elevĭ maĭ tare, sĕ recomândă, ca şi în decursul semestruluĭ să sĕ transmute ceĭ maĭ desvoltaţĭ în bănci maĭ mărişóre.

2. *Ţinuta corpuluĭ.* Invĕţătoriĭ aŭ de a'şĭ dirige tótă atenţiunea lor asupra ţinuteĭ corpuluĭ elevilor pe timpul instrucţiuneĭ, şi cu deosebire la scris. (Ţinuta normală sĕ observă atuncĭ, când elevul folosesce la şedut întréga adâncime a băncneĭ, când razimă regiunea inferióră lumbală — mijlocul — de spatele scaunuluĭ, şi calcă cu talpa întrégă a piciorului pe podină. Cu deosebire să nu sĕ sufere, ca eleviĭ să şédă la scris numaĭ pe partea anterióră a scaunuluĭ, să alunece tot maĭ tare cu cotul stâng pe suprafaţa meseĭ înainte, saŭ să sĕ razime în genunchĭ şi să încline capul în jos şi în stânga). Pentru copiĭ, carĭ şed tare plecaţĭ, sĕ recomândă aplicarea unor aparate îndreptătóre*).

*) Astfel de aparate sûnt d. e. die Sönnecken'sche Schreibstütze şi die Kalmann'sche Durchsichtsstative.

3. *Scularea și mișcările.* Spre a evita urmările stricăcióse ale ședereĭ prea îndelungate, sĕ îndrumă învĕțătoriĭ ca să permită elevilor de a sĕ mișca și scula pe timpul instrucțiuneĭ, cât numaĭ sĕ póte de mult, și cu deosebire la rĕspunsurĭ.

4. *Miopia (vederea scurtă) și scutirea ochilor.* Copiiĭ miopĭ și slabĭ de vedere aŭ a sĕ aședa în băncile anterióre, pe locurile cele maĭ luminóse, și a sĕ dispensa de tóte lucrările, care atacă ochiĭ. Purtarea ochelarilor în școlă este de a sĕ permite numaĭ pe basa prescriereĭ medicale. Órele de scris și desemn sûnt a sĕ transpune în timpul cel maĭ luminos din ḑi; în ḑile și óre noróse să sĕ evite după posibilitate tóte ocupațiunile, care întețesc ochiĭ. Așișderea nu este permis, ca la cetit și scris, să cadă lumina sóreluĭ pre ager asupra cărților și libelelor.

Învĕțătoriĭ aŭ de a scrie numeriĭ și literele pe tablele de părete cât sĕ póte de mare și precis, și să aibă de grijă, ca la scris și cetit, precum și la lucrurile de mână, să sĕ observe cu scrupulositate distanța de 35 cm. între ochiŭ și scrisóre saŭ lucru. Lucruri de mână, care nu sĕ pot efeptuí în distanța acésta, sûnt de a sĕ eschide din școlă.

5. *Auḑul.* Învĕțătoriĭ aŭ de a observa, dacă nu cum-va aŭ vre un defect la auḑ aceĭ elevĭ, carĭ prin neatențiunea saŭ distragerea lor continuă daŭ ansă la nemulțămire; dacă câștigă convingerea, că întru adevĕr aceĭ elevĭ aŭ auḑ greŭ, atunci imediat, aŭ de a avisa eleviĭ, despre carĭ e vorba, la locurĭ în apropierea propunătoruluĭ. Părinții încă aŭ de a fí încunosciințați, pentru de a puté căuta de timpuriŭ pentru delăturarea posibilă a rĕuluĭ, ajutor medical. Tragerea de urechĭ saŭ lovituri peste cap sûnt în tot casul interḑise.

6. *Cruțarea voceĭ.* La cântat trebue cruțată vocea de întețire prea mare cu deosebire în etatea fragedă. Trebue observat, ca nu cum-va eleviĭ prin cântare prea îndelungată, saŭ prea întețită să'și facă stricăciune. Școlariĭ, carĭ sĕ află în stadiul schimbăreĭ voceĭ, sûnt de a sĕ elibera cu totul de órele de cântărĭ; elevele în același stadiŭ de desvoltare încă să fiă cruțate.

7. *Impărțirea órelor.* Planul órelor este de a sĕ întocmí așa, ca să întrevină în ocupațiunea elevilor o

schimbare bine cumpănită. Órele de instrucțiune, care pretind o cugetare mai adêncă să se transpună după posibilitate înainte de amiadĭ, și în singuraticele óre să nu se pérdă din vedere, ca esercițiile, carĭ prea întețesc mintea, să se schimbe cu altele mai puțin obositóre.

8. După fiecare óră să urmeze o *pausă* de 10 minute, pe care copiiĭ, în timp favorabil să o petrécă cu jocurĭ în aer liber, éră în timp nefavorabil în coridóre. In odăile școleĭ într'aceea aŭ de a se deschide ferestrile; pe vênt vehement și frig mare se face escepțiune.

9. *Timp liber în decursul sĕptămâneĭ.* In fiecare clasă este de a se ținé, afară de Sâmbăta după amiadĭ, încă o după amiadă liberă de instrucțiune.

10. *Temele de casă* sûnt a se restrînge după putință. Acésta se póte ajunge atunci, când materialul de învĕțat acasă se prepară prin instrucțiune în mod suficient, și formézĕ numaĭ o continuitate, ér' nu un surogat al acesteia. Memorarea de date și cifre, precum și îndeplinire de decopierĭ și socotele acasă sûnt a se restrînge după posibilitate. Afară de aceea sûnt de a se distribuí temele casnice în mod egal pe tóte ḑilele, și nu este permis de a trece peste mĕsura bine precisată pentru *fiecare clasă.* Elevilor să li se tragă atențiunea, ca să evite efeptuirea temelor de casă între instrucțiunea ante și postmeridiană, precum și după 10 óre séra. Pentru Dumineci și sĕrbătorĭ nu este permis a se da maĭ multe teme de casă, ca de pe o ḑi de școlă pe alta; teme pentru feriĭ sûnt de tot interdise. Teme ca pedépsă, încât ele nu se mărginesc la o repețire, respective scriere în curat a uneĭ teme insuficient lucrate, nu sûnt permise.

11. *Óre private.* Décă un învĕțător ar observa, că un elev este prea încărcat cu óre private, atunci are a comunica acésta presidiuluĭ școleĭ, ca acesta apoĭ să pótă conferí asupra delăturăreĭ acestuĭ rĕŭ cu părințiĭ saŭ substituțiĭ lor.

12. *Feriĭ pentru căldură.* Vara după amiadĭ, când este cald, sûnt a se modera pretensiunile față de activitatea spirituală a elevilor. Temele casnice aŭ a se restrînge la cele maĭ de lipsă, saŭ a se delătura cu totul. Ajungênd temperatura în umbră până la 10 óre antemeridiane la 20° R., are a se întrelăsa instrucțiunea postmeridiană cu totul.

13. *Esercițiĭ corporale.* Pre lângă órele, care după planul de învĕțămênt sûnt dedicate gimnasticeĭ și joculuĭ, este a sĕ cultiva esercițiul corporal al elevilor corĕspundĕtor gradelor de școlă și împrejurărilor. Se recomândă, ca elevii încă până când ține școla, să sĕ ducă la scaldă și la patinat, cu deosebire însă, pe cât permite anotimpul, să sĕ aranjeze escursiunĭ pe câte o jumĕtate de ḑi, saŭ chiar pe o ḑi întrégă, care escursiunĭ să serve totdeodată ca mijloc pentru întregirea instrucțiuneĭ. La tóte aceste esercițiĭ, este de a sĕ observa, ca nu cum-va prin întețirea prea mare să sĕ vateme scopul salutar. Elevii bolnăvicioși saŭ debilĭ să nu sĕ admită la aceste escursiunĭ.

14. *Temperatura în localitățile de școlă.* In fiecare local de școlă e a sĕ așeḑa pe părete la o înălțime de 1·5 m. un termometru, la un loc, a cărui temperatură corĕspunde celeĭ mijlocíĭ din odaie. Temperatura odăilor de școlă să nu scadă iarna sub $+12^0$ și să nu sĕ urce preste $+14^0$ R., în órele de gimnastică circa $+10^0$ R. — Copíiĭ din apropierea cuptórelor sûnt a sĕ păzí de raḑele căldureĭ.

15. *Scut în contra frigului.* Pentru a scutí pe elevĭ după putință de răcelĭ în școlă, aŭ de a îngrijí învĕțătoriĭ, ca temperatura prescrisă a odăiĭ să sĕ observe în tocmaĭ, să nu șéḑă elevii în aer rece, să nu sĕ espună în pause îmbrăcațĭ ușor curentuluĭ simțitor, și să sĕ încălḑéscă în anotimpul rece prin comoțiune corĕspunḑĕtóre. Invĕțătoriĭ să țină maĭ departe la aceea, ca elevii să nu pórte în odăile calde șaluri la gât, saŭ copilele cârpe pe cap, și la gimnastică să nu fie îmbrăcați cu haine prea călduróse.

Față de copíiĭ bolnăvicioșĭ învĕțătorul trebue să fie cu o deosebită considerare.

16. *Nutrire și îmbrăcăminte.* Observând învĕțătorul, că un elev este nutrit saŭ îmbrăcat rĕŭ, are să încunosciințeze pe presidiul școleĭ. Acesta va căuta să procure ajutorul necesar, atât prin înțelegere cu părinții, cât și prin recomandare la societățĭ de binefacere, saŭ în alt mod. In casurĭ singuratice este îndreptățit a procura unuĭ copil hrana la moment necesară pe spesele casseĭ școlare. Constatându-sĕ, că esistă din partea părinților saŭ a substituților o negligență vrednică de pedepsit, are să sĕ facă arătare la poliție.

17. *Morburĭ contagióse.* Școlariĭ, carĭ sufer de morburĭ

lipicióse sûnt a sĕ eschide dela frequentarea şcóleĭ, până când prin medic sĕ va dovedí vindecarea lor. Dacă observă învĕţătorul la vre un şcolar saŭ altul ecsanteme (erupţiunĭ de pele) de natură suspicióssă saŭ greţóssă, saŭ semne care l'ar face să conchidă la casurĭ de difterie saŭ de tuse convulsivă (măgărésc'ă), îndată va trimite pe aceĭ şcolarĭ acasă şi va dispune cercetarea lor medicală. Despre eschiderea dela şcólă a şcolarilor şi a învĕţătorilor, în a căror familie a erupt vre un morb lipicios, rĕmân în valóre dispoşiţiunile sanitare.

18. *Epilepsie.* Observând învĕţătorul la un discipul simptome de epilepsie, are să facă arătare presidentuluĭ şcóleĭ, carele cerênd o părere medicală despre soiul, frequenţa şi vehemenţa parocsismelor, va propune pe basa eĭ la presidentul secţiuneĭ şcolare eschiderea elevuluĭ din şcólă.

19. *Reieptarea copiilor obligaţĭ la şcólă.* Copiĭ obligaţĭ la şcólă după etatea lor, a căror stare corporală şi psichică nu pare a-ĭ face maturĭ pentru instrucţiunea în şcólă, sûnt a sĕ reiepta cel mult până la începutul anuluĭ şcolar procsim.

In casul, când însuşĭ părinţiĭ doresc acea reieptare, ea are să fiă admisă pe basa unuĭ testimoniŭ medical de către inspecţiunea şcóleĭ primare, éră în comunele rurale prin comisiunea şcolară. Dacă oficiul şcolar, în contra voinţeĭ părinţilor, află basată reieptarea, atunci este de a sĕ consulta înainte de hotărîre părerea medicală, — şi dacă copilul a întrat deja în şcólă — aceea a învĕţătoruluĭ de şcólă.

20. *Aerisirea, curăţenia şi încălḑirea.* Pentru aerisirea şi curăţirea localităţilor de şcólă sûnt a sĕ observa, cu reservarea altor ordinaţiuni de feliul acesta, următórele dispoşiţiunĭ: Odăile de şcólă şi de gimnastică sûnt a sĕ aerisí regulat pe timpul pauseĭ şi în timpul când nu este şcólă, cel puţin o óră pe ḑi (!) Tóte localele şcóleĭ să sĕ măture şi să sĕ curăţe în fiecare ḑi. Podinele aŭ de a sĕ impregna cel puţin odată pe an cu oleŭ încălḑit, éră părеţiĭ trebuesc spălaţĭ (spoiţĭ). In fiecare ḑi trebue să sĕ ştérgă praful din odăile de şcólă şi din locuinţele învĕţătorilor, de pe mese, băncĭ, dulapurĭ şi alte necesariĭ. Odăile de gimnastică nu trebuesc numaĭ măturate şi curăţite de praf în fiecare ḑi, ci praful e de a sĕ şterge după aşeḑare cu

o sdrénță udă; lucrul acesta din urmă sĕ póte repeta și la amiadĭ.

In fiecare lună să sĕ cureţe salele de gimnastică, și de pe părețĭ și aparate să sĕ delăture praful și orĭ ce fel de murdărie. Aborturile să sĕ ţină în continuŭ curate, și să sĕ evacueze odată pe sĕptămână. Apa closetelor e de a sĕ deșerta după órele de instrucţiune, înainte și după prânḍ, și a sĕ premení din noŭ. In fiecare ḍi trebue îngrijit de curăţenia curţiĭ școlare, pe timp de plóie de scurgerea apeĭ, éră iarna de delăturarea zăpeḍeĭ.

Redacţiunea fóeĭ „Gesundheit“ face la hotărîrile acestea unele observărĭ. Eĭ i sĕ pare pausa de 10 minute între óre prea scurtă și nesuficientă atât pentru aerisire, cât și pentru recrearea copiluluĭ. Ar trebuí ficsate 15 minute, orĭ ca în Germania după prima și a treia óră câte 10 minute și după fiecare a 2-a óră 20 minute, care pause aŭ să sĕ foloséscă într'un loc acoperit pentru mișcare corporală. Așișderea i sĕ pare că nu s'a îngrijit din destul pentru curăţenie. O aerisire de o óră în fiecare ḍi afară de timpul școleĭ este de tot nesuficientă pentru depărtarea eshalaţiunilor și a zăpușeleĭ dintre părețiĭ școleĭ. Dacă nu esistă ventilaţiune artificiósă, sĕ recere ca ferestrile să rĕmână deschise nóptea întrégă. Unsul podinelor cu oleŭ este o dispositiune fórte salutară, tocmaĭ ca si spălatul păreților, dacă aceștia sûnt spoiţĭ cu văpséla de oleŭ. Spălatul ferestrelor éră să sĕ repeteze cât de des, căcĭ numaĭ așa sĕ póte câștiga lumina atât de necesară pentru școlă, de óre ce nicăirĭ nu sĕ murdăresc ferestrile așa în grabă ca aicĭ. Multă laudă merită dispositiunile, care restrîng lucrările casnice la un minimum și care nu permit lucrărĭ ca pedepse și lecţiunĭ separate pentru ḍile de Duminecă și sĕrbătóre precum și preste ferĭĭ.

Pre lângă acest regulativ de școlă, sĕ maĭ aclude și o a doua dispositiune, care nu e de maĭ puţină însemnătate și asigură aducerea în îndeplinire a ordinaţiunilor de maĭ sus.

Acéstă dispositiune sĕ referă la *angajarea medicilor de școlă*, a căror activitate sĕ norméză în Basel prin următórele ordinaţiunĭ oficióse:

1. Medicul școleĭ sĕ designéză de către consiliul de educaţiune maĭ întâiŭ pe un an.

2. El este subordinat secţiuneĭ școlare și are de a raporta acesteia în fiecare an despre activitatea sa.

3. Medicul școleĭ are datorința de a îngriji, ca influențele periculóse pentru sănĕtatea școlarilor să fie combătute, și ca prin școlă să sĕ promoveze desvoltarea sănĕtósă a corpuluĭ.

4. Spre scopul acesta medicul va căuta prin visitarea școlelor publice și private a sĕ face cunoscut cu relațiunile lor sanitare, și va păzí ca prescriptele și mandatele oficióse cu privire la higiena școlară să sĕ observe cu consciință. Va avé să visiteze cel puțin de patru orĭ pe an școlele publice, adecă odată după începerea anuluĭ școlar până la începutul feriilor de vară, a doua óră cătră tómnă, și apoĭ de douĕ orĭ în semestrul de iarnă. (Se vede de aicĭ, că în Elveția sĕ începe anul școlar cu semestrul al doilea, după cum este la noĭ.)

5. Despre observările făcute, medicul va refera de câte orĭ va afla cu cale secțiuneĭ, și pentru delăturarea scăderilor, pentru ameliorărĭ și cercetările de lipsă etc. va face propunerile necesare. El va avé să'și dea părerea asupra planurilor, după care aŭ să sĕ clădéscă școlele nouĕ, precum și asupra altor întrebărĭ, ce i s'ar pune din partea secțiuneĭ școlare; cu deosebire va avé să refereze asupra cererilor de dispensațiune dela unele obiecte de învĕțămênt, despre reieptarea școlarilor și despre demiterea înainte de timp a celor cu defecte corporale și psichice.

6. Observând scăderĭ, care sĕ pot delătura ușor, precum d. e. cu privire la împărțirea corespundĕtóre a băncilor, la ținuta corpuluĭ pe timpul instrucțiuneĭ, la temperatura odăilor, aerisire, curățenie, pause între óre, depărtarea școlarilor bolnavĭ, saŭ a acelora, carĭ din causa desvoltăreĭ defectuóse corporale saŭ psichice nu sûnt maturĭ pentru instrucțiunea școlară, medicul are a sĕ pune în conțelegere cu învĕțătorul de clasă, resp. cu președintele școleĭ.

7. La visitațiunile școlare medicul va avé să stea întru ajutor cu sfatul sĕŭ președinților școlelor și învĕțătorilor. Dacă președintele școleĭ va afla de lipsă presența luĭ în școlă și în alt timp, va avé să urmeze învităreĭ făcute.

8. Preste tot va nisuí să promoveze cât se póte de mult starea bună higienică a școlarilor, fie cu ocasiunea visitărilor școlare, fie prin împărtășirĭ adresate cu consensul consiliuluĭ de instrucțiune învĕțătorilor si părinților, prin prelegerĭ din higiena școlară etc.

La dispositiunile acestea oficióse face *Schweizerische Bl. f. Gesundheitspflege* următórele reflecsiuni: Mai întâiŭ i se pare prea rară visitarea școleĭ prin medicul de școlă numaĭ odată în fiecare pătrar de an; prin acésta o parte însemnate a intenţiunilor bune faţă cu igiena școlară devine ilusorie. In Paris d. e. este angajat tot pentru 15—20 clase un inspector medical, carele în fiecare săptămână are de a visita de 2 orĭ școla și pe școlarĭ; acest inspector notéză într'un registru particular tot ce află de lipsă cu privire la igiena școlară. Cel puţin odată pe lună cercetéză ochiĭ, urechile, dinţiĭ etc. școlarilor din cercul sĕŭ. Constatându-se vre un morb, îndată i sĕ predă copiluluĭ o notiţă adresată părinţilor sĕĭ. Un copil eschis dela școlă din causa unuĭ morb lipicios, nu maĭ póte frequenta școla fără testimoniŭ dela medicul școlar.

Maĭ grea decât în orașe este inspecţiunea sanitară a școleĭ în comunele rurale, care aŭ maĭ mult lipsă de o atare inspecţiune. O comisiune sanitară compusă din nespecialiștĭ în medicină nu contribue întru nimic la desvoltarea igieneĭ școlare, și de aceea *Dr. Curti* este de părere, că și în comunele rurale inspecţiunea școleĭ ar trebuí să fie în mânile mediculuĭ, și special în ale mediculuĭ cercual. El pretinde maĭ departe întrarea în școlă cu anul al 7-lea și durata frequentăreĭ eĭ până la finea anuluĭ al 14-lea, observarea regulelor higienice și introducerea absolut necesară a băncilor higienice, care împedecă strĕmbarea spinăreĭ și miopia. Maĭ departe este de dorit, ca afară de órele de gimnastică să se introducă în școle și escursiunĭ maĭ marĭ, precum și jocurĭ gimnastice; grădinile de școlă întocmite pe base pedagogice merită a fi luate de asemenea în deosebită considerare.

Curti pretinde, ca în clasele maĭ înalte ale școlelor pedagogice să sĕ propună ca obiect separat studiul higieneĭ, care are să sĕ estindă asupra următórelor puncte: 1) Asupra edificiuluĭ școlar (situaţiune, stil, trepte, odăĭ, ferestre, lumină, aer, încălḑit, umblătorĭ), asupra împrejurimeĭ școleĭ (loc de joc, loc de gimnastică etc.), asupra grădineĭ și asupra odăilor de învĕţământ (băncĭ și alte utensiliĭ de școlă), precum și 2) asupra îngrijireĭ elevuluĭ. Punctul ultim se împarte în cultura positivă a sănĕtăţeĭ elevilor (vestminte, curăţenie, gimnastică, jocurĭ, pause între óre,

coloniĭ în decursul feriilor) și în dispoșițiuni prohibitive (delăturarea prea multor teme casnice, împedecarea morburilor de școlă — cu deosebire a miopieĭ și scolioseĭ — precum și procedura la morburĭ contagióse: scarlatină, bubat, angină difteritică etc.) Partea acésta a instrucțiuneĭ ar fi să sĕ predea de cătră un medic, ér' partea, care tractézĕ despre cercetarea alimentelor, de un chemic.

Un cuvênt

rostit de rĕposatul director gimnasial **Ión Meșotă** cu prilejul încheiereĭ anuluĭ școlastic la școlele centrale române din Brașov*).

Onor. Adunare! Iubiți școlarĭ.

Permiteți'mĭ a mĕ ocupa astădĭ, în aceste momente solemne, cu aceia din școlarii noștri, carĭ după depunerea esamenuluĭ de maturitate s'aŭ declarat destoinicĭ de a trece dela aceste școlĭ pregătitóre la institutele maĭ înalte de sciințe, și pre carĭ prin urmare îĭ avem astădĭ pentru ultima dată în mijlocul nostru. Pe D-vóstră, iubiți abiturienți, voiesc să vĕ însoțesc astădĭ până la pórta, care duce în valea sciințelor, spre a'mĭ împliní ultima datorință, ce am avut-o ca conducĕtorul D-vóstră, arătându-vĕ drumul, care duce spre adevĕrata sciință.

Imaginați-vĕ dară, că suntem pe drumul cătră valea sciințelor. Vedeți, pórta aceea înaltă e pórta, care duce spre sciință. Ea adevĕrat că e deschisă, însă înaintea eĭ stă un portar, care ne întrébă cu ton serios, ce căutăm? „Pe ḑeița sciinței!“ este rĕspunsul nostru. — „Intrați numaĭ în lăuntru,“ ne rĕspunde portarul; „colo sus, pe tronul acela strălucitor puteți să o vedeți, acolo e stăpâna sciințelor.“

Și în adevĕr o ființă ḑeéscă sĕ înfățișézĕ ochilor noștri uimiți. Deși este ḑiuă, totuși vedem 7 stele strălucind împrejurul capuluĭ eĭ ca aurora diminețeĭ. Împrejurul eĭ staŭ bărbați în tot felul de costumurĭ: Grecĭ, Romanĭ și Arabĭ, fiecare în costumul națiuneĭ sale, Germanĭ, Francesĭ și Englesĭ, toți îmbrăcați după moda secoluluĭ, în care aŭ trăit, — și în mijlocul lor cu o statură nobilă regéscă ḑeița ḑeițelor, care'și ține ochiul neclintit asupra vĕiĭ sciințelor, privind blând, dară tot-odată și serios asupra nóstră.

*) După cum credem, în 1874.

Două drumuri sûnt, cum ne spune portarul, care duc sus la locul unde residéză sciința. Mergênd pe cel dintâiŭ ajungem la un portal frumos, la un fel de pórtă triumfală. Aci vedem pe un domn îmbrăcat elegant, după moda cea mai nouă, legănându-sĕ și zîmbindu-ne cu zîmbire grațiósă.

„Veniți numai veniți, iubiților tineri, căci acésta este calea adevĕrată spre sciință!“ ne ḑice el. „Vedeți, cât de bine este îngrijit pe calea acésta pentru călĕtori: șosele frumóse, umbră de arbori de ambele părți, locuri de odihnă. Antreprenorii aŭ făcut tot ce s'a putut, ba aŭ de cuget să facă chiar un drum de fer, care să ducă la sciință, și de-alungul drumului sûnt mulțime de ospĕtării. . . . . Pășiți numai, pășiți!“ ne ḑice mai departe acest domn elegant, „ușurați-vĕ lucrul cât sĕ póte de mult; întrebuințați timpul dintâiŭ numai spre a vĕ uita împrejur, spre a vĕ orienta. Mai întâiŭ trebue să căpĕtați gust la sciințe; să nu întrați nicĭ-decum deodată în greŭ, căci mai este încă destul timp de lucru. E un principiŭ de tot fals acela, că trebue să musce cine-va mai întâiŭ din rădĕcina amară a sciinței, până-ce ajunge a gusta din dulcéța eĭ. . . . Pe drumul acesta e numai dulcéță. Și décă mergeți mai departe, căutați mai 'nainte de tóte a vĕ mărginí în studiĭ. . . . Ce vĕ trebue astădĭ filosofia? . . . Ḑilele filosofieĭ sûnt numĕrate. — Ce vĕ trebue Istoria? . . Timpul nostru face Istorie, éră nu studiază Istoria!“

Tóte acestea sûnt frumóse, dară óre cum sĕ întêmplă, că la capul drumului sûnt o mulțime de ómenĭ, și cu cât mergĭ mai sus, sĕ răresc tot mai tare, încât în vêrf nu mai e nimenea?

Nu póte să fie lucru de tot curat; de aceea haideți să vedem și drumul celălalt, care duce la sciință, căci décă nu ne va plăcé, ne putem întórce éră la acesta. Să mergem dară!

Ce să vedĭ! . . Pe acesta numai puținí îl cunosc. Aci nu întâmpinăm nicĭ un portal frumos, ci un om bĕtrân, în vestminte de rênd, stă la întrare. Acesta privesce cu o față seriósă, dar' amicabilă. Să'l întrebăm dară și pe acesta, cum e drumul, ce duce spre sciință?

Iată rĕspunsul luĭ: „Să nu vĕ închipuiți, că este ușor a străbate în sus la sciință. Décă nu aveți inima la locul eĭ, rĕmâneți mai bine jos, căci mai 'nainte de tóte vedeți,

că drumul e suiș; apoĭ trebue să vĕ faceţĭ cale printre trunchĭ de arborĭ și printre bolovanĭ, peste care trebue să sciţĭ sărĭ. Afară de acésta sûnt și prăpăstiĭ, peste care duce numaĭ o punte îngustă. Numaĭ ceva de veţĭ tremura, saŭ vĕ veţĭ clătina, căderţĭ în adêncime și sunteţĭ perduţĭ. Peste aceste pericole puteţĭ trece numaĭ, décă veţĭ avé ochiĭ neîncetat ţîntiţĭ la sciința, ce residéză colo sus pe tron. . . . De multe orĭ veţĭ trebuí să vĕ opriţĭ în drum, veţĭ trebuí să săpaţĭ, ca să scóteţĭ tesaurĭĭ, carĭ zac îngropaţĭ de miĭ de anĭ; căcĭ fără aceștĭ tesaurĭ să nu cutezaţĭ a păși înaintea sciinţeĭ. Și să nu credeţĭ, că acésta sĕ póte face în câţĭ-va anĭ; din contră sĕ cere pentru acest scop viața întrégă, și chĭar și acésta este de multe orĭ prea scurtă. . . Ḑeița sciinţeĭ este fórte strictă, dară tot-odată și fórte îndurătóre. Ea nu póte suferí diletanţĭ, fanfaronĭ și șarlatanĭ; dară décă vede pe cine-va luptându-se cu energie și onestitate, ĭĭ întinde mâna sa și'l ridică în regiunile înalte, unde petrece împreună cu luceferiĭ sciinţelorŭ, cu un Platon și Aristotele, cu Tucydide și Demostene, cu Leibnitz și Newton și cu alţĭ soţĭ aĭ lor, sugênd de pe buzele lor unde aurĭĭ de înţelepciune!“ — Astfel ne vorbesce bĕtrânul.

După focul ochilor, după strălucirea feţeĭ vóstre, iubiţĭ abiturienţĭ, vĕd, că pe acest drum voiţĭ să apucaţĭ. Inainte dară cu D-ḑeŭ, căcĭ acesta este drumul cel adevĕrat spre sciință!

Luându'mĭ aci dară rĕmas bun dela voĭ, iubiţilor, primiţĭ pe drumul vostru încă câte-va cuvinte binevoitóre. Acestea să le păstraţĭ în inimă în tótă viața vóstră.

Maĭ întâiŭ ţineţĭ la onórea vóstră, însă nu la aceea, care sĕ apără cu pistolul, ci la adevĕrata onóre. Nu lăsaţĭ să între în sufletul vostru nicĭ o cugetare falsă, să nu iasă din gura vóstră nicĭ un cuvênt fals. Păstraţi-vĕ curaţĭ înaintea luĭ D-ḑeŭ și a ómenilor.

Al doilea: desvoltaţĭ cu sêrguință tóte facultăţile, care vi le-a dat D-ḑeŭ, căcĭ pentru acésta vi le-a dat. Iubirea să residéze în inima, tăria în caracterul și lumina în spiritul vostru.

Al treilea: nu uitaţĭ pe Dumneḑeŭ; nu vĕ rușinaţĭ de el, nu'l negaţĭ și unde vi sĕ arată, mulţămiţi-ĭ.

In fine încă treĭ sfaturĭ din inimă curată.

1. In tóte ramurile de sciință sûnt opurĭ, care sûnt

scrise pentru toţi timpii, un fel de stâlpi, care arată drumul. Ţineţi-vĕ de acestea; nu căutaţi marfă uşóră. La studiarea ăstor opurĭ vi sĕ întăresc puterile spirituale.

2. Vĕ recomând studiul privat; căcĭ nu trebue să fiţi numaĭ nisce închinătorĭ la cuvintele altora, ci trebue să mergeţi pe drumul vostru propriŭ, trebue sĕ vĕ încercaţi puterile vóstre proprii. Prin acésta câştigaţi libertatea.

In fine nizuiţi-vĕ a produce singurĭ ideĭ, a le desvolta şi a le înfăţişa astfel, precum sĕ cuvine unuĭ spirit cult. Nulla dies sine linea. Incercaţi-vĕ maĭ întâiŭ în lucrărĭ maĭ micĭ, după aceea în maĭ marĭ. Arcul, care nu sĕ întrebuinţézĕ mult timp, îşĭ perde elasticitatea. E nespus de greŭ a lua condeiul şi a scrie, décă nu sĕ esercitézĕ cine-va pe tótă ḑiua. Şi învĕţatul, care nu scie manua stilul, e ca omul, ale căruia picĭóre sûnt paralisate. — Fiţi sănĕtoşi!

Din convorbirile uneĭ mame.

III. Respectul faţă de sciinţă şi faţă de ceĭ nenorociţi).*

După-ce v'am vorbit despre părinţiĭ voştri, vĕ voiŭ vorbí şi despre învĕtătoriĭ voştri.

Dacă esistă ceva, după virtute, care să pretindă respectul nostru, acest ceva este: Cunoscinţele adunate, talentul şi sciinţa, căcĭ ele aŭ civilisat lumea, ér nu aurul, nicĭ argintul.

Dacă cetiţi istoria, puteţi vedé, că epoca de glorie a popórelor a fost în timpul sĕrăcieĭ lor, pe când avuţia totdéuna le-a perdut, după ce le-a corupt.

Perşiĭ şi Macedoneniĭ eraŭ sĕracĭ pe timpul luĭ Cir şi al luĭ Alecsandru. Cartagineniĭ carĭ înotaŭ în aur, aŭ perit din causa lăcomieĭ lor, şi barbariĭ n'aŭ învins Roma, decât atuncĭ, când acésta, devenind sclava bogăţieĭ sale, nu putù să sĕ maĭ apere, decât cu ajutorul trupelor mercenare.

Poporul luĭ Gustav Adolf şi al luĭ Carol XII pe cât era de sĕrac, pe atât era de vitéz, şi însăşĭ Francia bogată şi înfloritóre îşĭ vĕḑù de douĕ orĭ trupele sale învinse şi regiĭ sĕĭ prisonierĭ: maĭ întâiŭ în mânile luĭ Carol V şi maĭ târḑiŭ în mânile luĭ Wilhelm, doĭ suveranĭ atât de marĭ aĭ uneĭ naţiunĭ, care trecea aşa de sĕracă.

*) Vedĭ N-riĭ 3 şi 4.

Sciința este aceea, copiiĭ meĭ, care încetul cu încetul a adus egalitatea; astădĭ primesc regiĭ maĭ degrabă la curtea lor pe un om de geniŭ, decât pe un duce saŭ pe un prinț. Dară, amiciĭ meĭ, să nu credețĭ cum-va, că învĕțațiĭ la rêndul lor n'ar căuta să vie în atingere cu duciĭ și cu prinții, dela carĭ pot învĕța și eĭ unele lucruri, .. despre care însă voiŭ vorbí la altă ocasiune.

Intr'o epocă, când părerile greșite eraŭ atât de puternice, vedem pe Francisc I plecându-se, ca să ridice penelul luĭ Tițian; Ludovic XIV dă unuĭ actor o funcțiune în palatul sĕŭ. Este adevĕrat, că acest actor sĕ numia Molière, însă, atuncĭ încă, puterea opiniuneĭ publice era atât de mare, încât Academia credù că face o abatere dela regulă, primind în sînul sĕŭ pe acest ilustru poet și artist în acelașĭ timp.

Maĭ târdiŭ ea sĕ rușină de atâta micime.

In dilele din urmă regele Italieĭ trimise marea cruce a ordinuluĭ sĕŭ unuĭ modest bărbat, care se numĕră între binefăcĕtoriĭ umanităților; căcĭ Pasteur, vindecând turbarea, a devenit de adĭ încolo nemuritor.

Nu uitațĭ așa dară, copiiĭ meĭ, că instrucțiunea și talentul daŭ omuluĭ o superioritate, pe care trebue să o respectațĭ la învĕțătoriĭ voștri. Trebue să o respectațĭ cu atât maĭ mult, căcĭ aceștĭ bărbațĭ învĕțațĭ sĕ pun la dispositiunea vóstră pentru de a vĕ împărtăși și vouĕ aceea ce sciŭ eĭ.

Să nu dicețĭ: noĭ le plătim ostenéla!

Noĭ nu putem nicĭ-odată plătí pe deplin unuĭ medic, care scapă viața unuĭ bolnav, pe care îl iubim; de asemenea nu putem nicĭ-odată pretinde de a fĭ plătit în de ajuns aceluia, care ne dă viața intelectuală. Noĭ îĭ retribuim timpul, — și încă, cine scie, îĭ dăm noĭ remunerațiunea cuvenită? —

Fără învĕțătură sĕmănăm cu acela, care ochĭ are și nu vede, urechĭ are și nu aude. Frumosul și adevĕrul rĕmân pentru noĭ în întunerec.

Profesorul este apostolul sciinței. Invĕțatul îșĭ jertfesce viața uneorĭ, voind să descopere ceva, ce pe noĭ nu ne maĭ costă pe urmă decât ostenéla de a o învĕța.

S'ar puté face un pomelnic întreg de martirĭ din aceste nobile victime, între care numĕrăm: pe naturalistul Pliniŭ, înecat de lava vulcanuluĭ, pe care voĭ să-l esamineze prea de aprópe; Archimede, care fiind ocupat cu combinațiunile sale scientifice, uitase de soldațiĭ dușmanĭ, ce i-aŭ curmat firul vieței.

Acum de curênd aeronanți cutezătorĭ, precum: Crocé-Spinelli,

Sivel aŭ căḑut din înălțimĭ înspăimântătóre, victime uneĭ esperiențe periculóse, din care a scăpat ca printr'o minune Tissandier, al treilea tovarăș al lor. Și în fine câțĭ alțiĭ, al căror devotament sublim vi l'ar puté spune profesoriĭ voștri maĭ bine decât mine!

In sfêrșit, amicĭĭ meĭ, ceea ce trebue maĭ cu sémă să respectațĭ la tot omul, care înstruéză, este starea umilă a mijlócelor sale materiale. Este crud, copíiĭ meĭ, fórte crud pentru acela, care e însetat de a vedé, de a învĕța, care ar voí să'șĭ procure cărțĭ, saŭ instrumente scumpe, de a'șĭ înăbuși aspirațiunile sale din causa lipseĭ de mijlóce, pe care și le câștigă cu anevoie ḑi de ḑi. Nimenea nu sĕ îmbogățesce dând lecțiunĭ, și nu toțĭ ómenĭĭ ajung a fí celebritățĭ în sciință

Putem amintí, că ceĭ maĭ mulțĭ din bărbațiĭ ceĭ marĭ s'aŭ născut săracĭ și aŭ îndurat multe suferințe și umiliriĭ înainte de a ajunge la o celebritate — de multe orĭ postumă! . . . .

Să vĕ maĭ aduc aminte de prigonirile îndurate de Galilei?, de durerea sa, când la etatea de șase-ḑecĭ de anĭ fŭ silit să-șĭ revóce rotațiunea, pe care o descoperise, și în fine de: „*E pur si muove!*“*) al sĕŭ, adevĕrat strigăt de durere smuls din interiorul bărbatuluĭ de geniŭ.

In lecțiunea viitóre vĕ voiŭ cetí o pagină mișcătóre despre Bernard Palissy, care sĕ luptă contra prostieĭ și a miserieĭ pentru a scóte la lumină arta admirabilă, a căreĭ concepțiune o purta el în sine.**)

Camoëns, gloria literatureĭ portugese, a murit într'un spital, după ce s'a luptat pentru patria sa, și a testat Portugalieĭ nemuritórea sa poemă Lusiadele.

Cervantes asemenea a trebuit să sĕ sfêrșéscă într'un spital, după ce a fost mutilat, luptând contra Turcilor, și lăsă ca moștenire Spanieĭ pe admirabilul „Don Quichotte“, care vĕ desfătéză, și maĭ târḑiŭ, când îĭ vețĭ înțelege frumsețile, vĕ va desfăta și maĭ tare. Mozart, acel componist divin, care fusese un copil genial și care devenise atât de celebru, lăsă după sine abia câțĭ-va florinĭ nesuficiențĭ pentru ca să fie înmormêntat.

Bolintinénu și-a dat sufletul în spital pe un pat miserabil, și Alecsandrescu, poetul fără grijĭ, sĕ vĕḑù atât de lipsit cătră sfêrșitul vieței sale, încât îșĭ puse mobilele la loterie pentru a puté plătí umilita locuință, unde îșĭ sfêrșí ḑilele cu atâta anevoință.

---

*) Și cu tóte astea sĕ mișcă.

**) Palissy a întrodus ceramica în Francia. Celebru prin frumósele sale vase de pămênt, lucrate în mod artistic (1510—1589). Trad.

In fața acestor lucruri să nu ne fie óre rușine, să avem bani în buzunar, și nimic în cap?

Dar, după cum vĕd, nu mai sfîrșesc cu aceste esemple dureróse. Pictorul Millet n'a murit óre mai în ḑilele trecute în Paris în cea mai mare lipsă? El era puțin cunoscut; tablourile sale nu erau la modă!

A doua ḑi după mórtea sa ómenii sĕ întreceau, care să pună mâna pe ele, le cântăreau cu aur, și astăḑi aceste tablouri ajung câte odată la prețuri de necreḑut.

Dar ce folos? . . . Mórtea nu aștéptă, și acest om nu putea ḑice — ḑice-sĕ óre vre odată? — că móre din causa prea mareĭ miseriĭ! . . .

Rĕcéla miserieĭ! Rĕcéla uitării — a doua miserie! . . . Sinonime, care câte odată îșĭ urmézĕ una alteia, și pe care le-am puté numí: rĕcéla morții — înainte de anunțul de îngropăciune . . .

Dar iată, că fără să voiesc condeiul meŭ începe a scrie cu o singură colóre, și mai puțin decât atâta: cu cernéla simpatieĭ. Eĭ bine, așa dară să încheiem.

Copiiĭ meĭ, nu aruncați nicĭ odată o bucată de pâne: Sûnt ómenĭ, carĭ ar murí fără acéstă bucătură!

De asemenea nu aruncați nicĭ-când cărțile vóstre. Ele sûnt de asemenea pâne pentru aceia, carĭ ar dorí să-și nutréscă inteligința, și carĭ nu aŭ mijlócele de lipsă! . . .

Cine-va a fost martor într'o ḑi la împărțirea premiilor în localul universității*). Sala era plină de părinți, de elevĭ și profesorĭ; o adevĕrată solemnitate.

Ce să veḑĭ! . . . Sĕ anunța premiul dintâiŭ. Elevul, care se înfățișă, era îmbrăcat miserabil și avea o încălțăminte și mai miserabilă. Mi sĕ pare, că era chiar desculț. Acest băiat mititel primì mai multe premiĭ. Avut-a el óre cărțĭ? . . Așa se vede. — Póte chiar acésta va fí fost causa, că sĕrmanuluĭ copilaș îĭ lipsia încălțămintea . . .

Acéstă miserie a școlaruluĭ mișcà pe un om, ce era de față. El îĭ cumpĕrà un rênd întreg de haine — cu încălțăminte cu tot — și chiar o traistă pentru cărțĭ.

Nu sciŭ, ce va eși din micul nostru elev; dar mulțĭ din bărbațiĭ noștri ceĭ marĭ aŭ început în modul acesta.

Când vĕḑuĭ în ḑiua următóre pe unul dintre voĭ mergênd la școla primară în haine de catifea, îmĭ aduseĭ aminte de copilul ce

*) E vorba de Bucurescĭ. Trad.

sĕrac. Și acum așa e, că înțelegeți cu toții, pentru ce n'am voit, ca hainele vóstre frumóse să facă să sufere de două ori pe aceia, cari erau acolo îmbrăcați în haine petecite saŭ tocite.

Țineți minte, copíii mei, și respectați totdéuna pe aceia, cari vĕ învață, dacă voiți să vĕ faceți odată adevĕrați ómeni.

Bărbații cei mari și sĕraci m'aŭ făcut să vĕ vorbesc de toți nenorociții, de ori ce categorie s'ar ține ei.

Nu sciți, cu câtă precauțiune trebue să umblați cu acești nenorociți, copíii mei, căci nenorocirea amărĕsce pe om, sărăcia îl face adese-ori mândru, astfel, că va trebui să căutați tot-déuna în inima vóstra acele apucături, care nu sĕ învață în școlă și care permit de a ușura o suferință, fără a avé aerul, că voiescĭ a ajuta pe cineva.

O binefacere póte devení o insultă pentru acela, care nu cere nimic, și trebue să aibă cine-va o mână fórte ușóră, pentru ca să pótă atinge amorul propriŭ intărîtat prin suferință.

Sĕ ție, că a da nu e lucru mare; dar a scí cum să daĭ, aicĭ este totul.

Baniĭ sunt un lucru din cele maĭ grele, când e vorba să facĭ pe cine-va să-ĭ priméscă, și cât pentru mine, nicĭ odată n'am sciut cum să-ĭ daŭ, nu ca un ajutor, ci pur și simplu ca plată unuĭ medic saŭ profesor.

Băgați dar bine de sémă, când dați ceva; faceți acésta cu delicatețĕ, dând să sĕ înțelégă, că ați rĕsplătit un serviciŭ saŭ un lucru: plătind d. e. unuia un tabloŭ maĭ scump decât face, saŭ dând altuia ceva de lucru, și remunerându'l ceva maĭ bine.

De altcum, copíii mei, aceste lucruri nu sĕ învață pe băncile scóleĭ; inimile vóstre vĕ vor fí totdéuna cel maĭ bun consilier.

Banul nu e totul în lumea acésta: o vorbă bună, o strîngere de mână aŭ adesea maĭ mult preț decât o piesă de aur dată în mod trivial, și cele maĭ marĭ servicii nu sĕ fac prin bilete de bancă.

Tóte acestea, copíii mei, constitue respectul și ceva maĭ mult: delicatețea inimeĭ, care ne face să ne punem totdéuna în posițiunea aceluia, care sufere, fie moralicesce, fie din cause materiale.

Cine ar îndrăsní să vorbéscă cu un bolnav despre tinerețe saŭ despre sănĕtate? . . . Bine ar fí să povestiți despre presente și mâncărĭ alese unuĭ copil, care n'ar puté decât să simță într'un mod dureros diferința, ce esistă între starea luĭ și a vóstră?

Am cunoscut treĭ amice, fericite câte'și trele. Tustrele eraŭ mame; dar una n'avea decât un singur fiŭ, și iată, că mórtea îl răpì și pe acela.

Când celelalte două femeĭ tinere revĕdură pe acéstă nenorocită, recunoscură amêndouĕ deodată, că li-e rușine de fericirea lor și nu sciaŭ în ce mod să'șĭ ascundă copíiĭ dinaintea sêrmaneĭ lor amice, pe care nimenĭ nu o maĭ putea chiema din ḑiua aceea: mamă!

Aceste lucrurĭ din urmă s'ar păré că nu sĕ ținde subiectul nostru. Nu puteam însă cu tóte acestea, amiciĭ meĭ, să nu vĕ vorbesc câte-va cuvinte despre respectul, ce'l datorăm nefericireĭ: căcĭ ah!, dacă esistă vre-o superioritate, pe care nimenĭ n'a căutat să o dispute, acéstă superioritate o aduce de sigur suferința

Fie-vĕ asemenea milă de acela, care merge între gendarmĭ, cu férĕle de picióre; nu'l umilițĭ prin privirea vóstră, căcĭ nu are nicĭ chiar libertatea să'șĭ ascundă rușinea.

Compătimițĭ asemenea pe acela, care plânge după un sicriu... Din respect față de suferința sa, nu-ĭ arĕtațĭ, că și voĭ suntețĭ póte în numĕrul curioșilor.

Curiositatea este de tot rece, când acela, care a iubit, ar voí să'șĭ plângă durerea și tótă lumea să plângă cu dênsul!

In sfêrșit, dragiĭ meĭ, când vedețĭ o sêrmană ființă nenorocită saŭ încărcată de neputințe, mulțămițĭ luĭ Dumneḑeŭ, că v'a dat un corp sănĕtos și bine format, căcĭ și voĭ ațĭ fí putut fí diformĭ, orbĭ saŭ schiopĭ.

Vaĭ de acela care ar rîde de un om îndreptățit să pretindă compătimire și respect!

Intrebărĭ.

1. Ce influință a avut sĕrăcia și bogăția asupra mărireĭ și decădinței popórelor?

2. Spunețĭ unele esemple luate din Istoria vechiă și modernă dela Persĭ, Romanĭ etc.

3. Póte-sĕ vre odată remunera sciința?

4. Aducețĭ câte-va esemple despre martiriĭ sciinței: Archimede, Pliniŭ etc.

5. Ce scițĭ despre Galilei, Cervantes, Camoëns etc. — Ce aŭ scris ăștĭ doĭ din urmă?

6. Este omul de geniŭ totdéuna înțeles saŭ totdéuna cu avere?

7. Pentru ce nu-ĭ iertat să aruncăm nicĭ odată pânea — afară de aceea, ce o dăm păsĕrilor?

8. Ce sĕ póte ḑice despre modul de a da ajutor?

9. Dă nenorocirea vre-o superioritate?

10. Când trebue să vĕ stăpâniți curiositatea?

11. Ce trebue să gândim de acela, care îșĭ bate joc de un neputincios?

Lecțiuni practice din fisică

pentru anii din urmă ai școlei primare.

Lecțiunea II. Insușirile generale ale corpurilor.

1. Estinderea corpurilor.

I. Planul lecțiunei.

1. Repețirea lecțiunei premerse.

2. Tot ceea-ce putem observa la un corp, se numesce *însușirea* lui. Insușirile, pe care le observăm numai la unele corpuri, se numesc *însușiri particulare*. Insușirea corpurilor de a ocupa un spațiu, o putem observa la tóte corpurile din lume. Dacă o însușire o putem observa la tóte corpurile din lume, o numim *însușire generală* a corpurilor. Insușirea generală a corpurilor de a ocupa un spațiu, se numesce *estinderea* (întinderea) corpurilor.

3. Fie-care corp se estinde în trei direcțiuni: *lungime*, *lățime* și *grosime*. Lungimea, lățimea și grosimea unui corp se numesc *dimensiunile* lui. Dimensiunile corpurilor le măsurăm cu metrul.

4. Ori-ce corp are *margini*. Marginele unui corp ne arată *forma* lui. Marginile unui corp socotite la un loc ne dau *periferia* lui. Locul mărginit de periferie se numesce *suprafață*. Suprafețele corpurilor le măsurăm cu metrul cuadrat.

5. Mărimea spațiului, ce-l ocupă un corp, se numesce *volumul* lui.

6. Aceea, din ce constă un corp, se numesce *materie*. Corpurile, care constau numai din câte un fel de materie, se numesc *corpuri simple*. Corpurile, care constau din mai multe feluri de materii, se numesc *corpuri compuse*.

7. Repețire.

II. Lecțiunea însași.

1. Ce numim spațiu? — Ce este un corp? — Ce numim corpuri pământesci? — cerescі? — Ce numim natură sau lume? — Ce înțelegem sub „creaturile lui Dumnedeu?“ — Ce numim univers?

2. Ce am arătat acum cu mâna împrejurul acestei cărți? (— forma cărții*). Dar' acum ce am arătat? (— forma mesii). Și acum? (— forma tablei) ș. a. Ce am arătat acum la aceste două cărți? (— mărimea lor.) Ce colóre are cartea acésta? — Dar' masa?

*) Respunsuri complete.

tabla? — creta? ș. a. Dacă apropiem de nas o flóre, ce aflăm? (— aflăm, ce miros are). Dacă punem limba pe o bucățică de zahar, ce aflăm? (— că e dulce). Adecă aflăm, ce gust are zaharul. Dacă pipăim o pétră, aflăm, că este tare și aspră. Dar' dacă pipăim o bucată de pâne? — Cum este la pipăit sarea? — linealul? ș. a. Dacă observăm așa dară un corp, putem afla: *forma*, *mărimea*, *colórea*, *mirosul* și *gustul* luĭ. Aflăm maĭ departe, dacă este tare (vêrtos) orĭ móle, aspru orĭ neted ș. a. Ce am ḑis acum P? Spune și tu O! și tu C!

Ascultațĭ! *Tot ceea-ce putem observa la un corp, sĕ numesce* **însușirea** *luĭ.* Ce am ḑis S? C? I? Ce numim însușirea unuĭ corp? Care corpurĭ din școlă aŭ aceeașĭ formă? — Care aŭ aceeașĭ mărime? — aceeașĭ colóre? — Carĭ corpurĭ sciĭ voĭ, că aŭ acelașĭ gust? — acelașĭ miros? — Tóte corpurile aŭ aceeașĭ formă, aceeașĭ mărime, aceeașĭ colóre? — Tóte corpurile sûnt vêrtóse? — aspre? — moĭ? — dulcĭ? — mirositóre? ș. a. *Forma, mărimea, colórea, mirosul* ș. a. *sûnt însușirĭ ale corpurilor.*

Nu tóte aceste însușirĭ sĕ pot observa la tóte corpurile de odată, ci la unele observăm unele, la altele alte din aceste însușirĭ; de aceea ḑicem, că *acele însușirĭ, pe care le aflăm numaĭ la unele corpurĭ, sĕ numesc* **însușirĭ particulare.** Ce am ḑis acum I? — S? — R? Ce numim însușirĭ particulare ale corpurilor? Maĭ spune și tu F. odată! Acum tu P! Noĭ am vĕḑut în lecțiunea trecută, că fie-care corp ocupă un spațiŭ. Acésta încă este o însușire a corpurilor. Tóte corpurile aŭ însușirea de a ocupa un spațiŭ? (— tóte). Insușirea acésta de a ocupa un spațiŭ, fiind-că o aŭ tóte corpurile, o numim **însușire generală** a corpurilor. Ce am ḑis A? G? ș. a. Cum am ḑis, că se numesce însușirea acésta a corpurilor de a ocupa un spațiŭ? — Ce numim dară însușire generală a corpurilor? — Pentru ce i-am ḑis însușire generală a corpurilor?

Ascultațĭ! *Insușirea generală a corpurilor de a ocupa un spațiŭ sĕ numesce* **estindere.** Ce am ḑis H? I? ș. a. Repețire asupra punctuluĭ 2.

3. Cum sĕ numesce partea acésta a tableĭ, care merge dela drépta spre stânga? (— lungime). Dar' acésta, care merge de jos în sus? (— lățime). Dar' acésta, care o țin cu mâna? (— grosime). Observațĭ și la carte, dacă are și ea, saŭ nu, părțile acestea? Dar ușa? — tăblița? — linialul? — In câte părțĭ saŭ direcțiunĭ sĕ estind corpurile acestea, ce le-am numit acum? (— în treĭ direcțiunĭ). — *Lungimea, lățimea și grosimea unuĭ corp sĕ numesc* **dimensiunile** *luĭ.* Ce am ḑis O? ș. a. Ce numim dimensiunĭ? Maĭ

spune odată și tu M! ș. a. Câte dimensiuni are așa-dară tabla? — fața meseĭ? — tăblița? — cartea? — La unele corpuri nu sĕ pot observa bine tóte treĭ dimensiunile.

Ací am un stil. Care sûnt dimensiunile luĭ? (— lungimea și grosimea.) Dar lățime n'are? (— nu.) El are și lățime, dar aceea este unită cu grosimea, pentru aceea ḑicem, că și stilul are tot treĭ dimensiuni. Care sûnt dimensiunile uneĭ sforĭ? — ale unuĭ băț? — ale picioruluĭ tĕŭ? — La aceste corpuri, ca și la stil observăm érăși numaĭ douĕ dimensiuni; pentru ce? Care sûnt unite într'una? Care sûnt dimensiunile banuluĭ? (— lățimea și grosimea). Cu care este unită lungimea. — Cum ḑicĭ că este un pom, care veḑĭ că trece cu vêrful preste ceilalțĭ din grădină? (— înalt.) Care sûnt dimensiunile pomuluĭ? (— înălțimea și grosimea.) Ací înălțimea ține locul căreĭ dimensiuni? (— lungimeĭ.) Dacă te uiți într'o fântână și nu-ĭ veḑĭ fundul, cum ḑicĭ că este? (— afundă saŭ adêncă.) Cum vom numí dară dimensiunea acésta a fântâneĭ? (— afunḑime saŭ adêncime.) Fântâna este numaĭ afundă? (ba și largă.) Care sûnt dară dimensiunile fântâneĭ? Eĭ, dar' ce cugetațĭ despre pila (mincea) cu care vĕ jucațĭ voĭ, câte dimensiuni are? (— una) Care este aceea? (— grosimea.) Ací lungimea și cu lățimea sûnt unite cu grosimea fiind tóte egale. — De ací ațĭ vĕḑut că tóte corpurile aŭ câte treĭ dimensiuni, numaĭ cât la unele sûnt unite saŭ egale câte douĕ, și la altele și tóte treĭ. — Repețire asupra acestuĭ punct.

Cu ce sĕ mĕsură acum d. e. pânza — pănura? ș. a. (— cu metrul.) Carĭ sûnt dimensiunile pânzeĭ? — Carĭ dimensiuni ale eĭ sĕ mĕsură cu metrul? (— lungimea și lățimea.) Așa-dară cu ce mĕsurăm dimensiunile corpurilor? — Carĭ sûnt părțile maĭ micĭ ale metruluĭ? — Dar' cele maĭ marĭ?

4. Cum sĕ numesc părțile acestea ale tableĭ? (— marginĭ.) Carĭ sûnt marginele cărțiĭ? — ale tăbliței? — ale ușeĭ? — ale băncĭĭ? — Orĭ-ce corp din lume, fie mare, fie mic, trebue să fie *mărginit.* De aceea ḑicem, că *tóte corpurile aŭ marginĭ.* Ce aŭ tóte corpurile? (— marginĭ.) Ce arată marginile tableĭ? (— forma tableĭ.) Dar' marginile cărțiĭ? — ale tăbliței? — ș. a. Așadară ce arată marginile unuĭ corp? (— forma luĭ.)

Ascultațĭ! *Marginile unuĭ corp socotite la un loc daŭ* **periferia** *luĭ.* Ce am ḑis N? ș. a. Ce numim periferia unuĭ corp?

Locul mărginit de periferie sĕ numesce *suprafață.* Ce am ḑis O? Spune și tu M! ș. a.

Periferia unuĭ corp cu ce sĕ mĕsură? — Dar' suprafețele

corpurilor d. e. suprafața pavimentuluĭ cu ce sĕ mĕsură? (cu metrul quadrat.) Repețire.

5. Cât spațiŭ ocupă cartea acésta? (— atâta cât este ea de mare.) Dar' tabla? — soba? — casa?

Auțiți. *Mărimea spațiuluĭ, ce-l ocupă un corp sĕ numesce* **volumul** *luĭ*. Ce am țis D? ș. a. Ce numim volum? Spune și tu V. ș. a.

6. Ușa e făcută din lemn și din fer; pânea din făină, din apă și din sare. Inelul e făcut din aur saŭ din argint. *Aceea, din ce este făcut un corp, sĕ numesce* **materie**. Ce am țis O? Spune și tu P! C! D! Ce numim dară materie?

Fie-care corp este format dintr'o materie saŭ din maĭ multe. Ferul, aurul, argintul, ș. a. sûnt corpurĭ, carĭ constaŭ numaĭ din câte un fel de materie. *Corpurile, care constaŭ numaĭ din câte un fel de materie, sĕ numesc* **corpurĭ simple**. Spune și tu M! Acum tu N! ș. a.

Pânea, casa, tăblița, ușa, feréstra ș. a. sûnt făcute din maĭ multe felurĭ de materiĭ. *Corpurile, care sûnt făcute din maĭ multe felurĭ de materiĭ, sĕ numesc* **corpurĭ compuse**! Repetéză B. aceea ce am țis eŭ acum ș. a. Numiți maĭ multe corpurĭ simple! Acum maĭ multe corpurĭ compuse. Repețire asupra acestuĭ punct.

7. Ce numim însușirile unuĭ corp? — Ce numim însușirĭ particulare? — Dar' însușirĭ generale? — Ce este estinderea corpurilor? — In câte direcțiunĭ sĕ póte estinde un corp? — Care sûnt dimensiunile unuĭ corp? — Numesce maĭ multe corpurĭ cu câte douĕ dimensiunĭ egale! — Maĭ multe corpurĭ cu tustrele dimensiunile egale!

Are fie-care corp marginĭ? — Ce arată marginile unuĭ corp? Ce numim periferie? — suprafață? — volum? — materie? — Care corpurĭ sĕ numesc compuse? simple?

Intrebările acestea puse în felurite chipurĭ sĕ repetéză până la desteritate.

I. Dariu.

Diverse.

Esamene în Brașov. Esamenele publice la școlele centrale române din Brașov sĕ țin în anul acesta în ordinea următóre: Joĭ în 18 Iuniŭ esamen de maturitate la școla comercială; Vineri în 19 și Sâmbătă în 20 Iuniŭ esamen de maturitate la gimnasiŭ; din 22—24 Iuniŭ esamenele școlelor primare de copiĭ și de copile; din 25—27 Iuniu esamenele școlelor mediĭ (gimnasiŭ, școla reală

și școla comercială). Festivitatea de încheiere a anului școlastic, împreunată cu cetirea clasificațiunilor și cu distribuirea premiilor, să va ține Duminecă în 28 Iuniu vechiu.

Pentru Reuniunile învățătorescĭ. Consistoriul archidiecesan din Sibiiu prescrie prin cercularĭul sĕu din 28 Maiu a. c., ca în adunările generale ale Reuniunilor învĕțătorescĭ, ce sĕ vor ține în anul acesta, să sĕ tracteze pe lângă alte obiecte și următórele două teme: 1. Care este causa, pentru care grădinile școlelor nu sĕ sporesc, și pentru ce unii învĕțătorĭ, avênd pămênt pentru grădina de școlă, nu'l cultivă pentru instruirea școlarilor în grădinărit, și ce mĕsurĭ ar fi a sĕ lua pentru a sĕ da un avênt mai mare în instruirea acestuĭ ram folositor? 2. Care sûnt causele, pentru care absențiile școlare sûnt prea numĕróse și prin ce s'ar puté delătura acest inconvenient împedecător în instrucțiunea poporală? — Afară de accea Consistoriul dispune, ca pe viitor adunările generale ordinare ale Reuniunilor să sĕ țină în feriile de vară și nu pe timpul școleĭ.

Împunsătura albineĭ. Folositórea albiniță, cât de mică este ea, cine nu-ĭ cunósce arma eĭ de apĕrare, mititelul eĭ ac, prin care pune în respect chiar și pe cel maĭ aprig și puternic dușman? E de ajuns o singură împunsătură a albineĭ, pentru ca să te facă să suferĭ durerĭ destul de simțitóre câte 3—4 ḑile, ba póte și maĭ îndelung; întêmplându-se însă să fĭ împuns din partea maĭ multor albine deodată, escĭ necesitat a suporta nu numaĭ umflătura și usturimea obicĭnuită la o singură împunsătură, ci chiar ferbințelĭ marĭ, scuturăturĭ ca de friguri, durerĭ considerabile și ametélă la cap. Tóte acestea sûnt urmărĭ, de care nu póte scăpa nicĭ-de-cum cel împuns, ci e silit a trece prin tóte fasele durerilor până în sfêrșit. Fiind împunsăturile în numĕr considerabil, póte urma chiar și mórtea. Acul albineĭ e cornos și găurit prin mijloc, ér pe din afară la vêrf are nisce micĭ țape încârligate în sus astfel, încât, după-ce e vêrît în carne, nu'l maĭ póte trage albina afară. Albina, simțindu-se prinsă, să smucesce sĕ scape, până când i sĕ desface de corpul eĭ inelul din urmă al abdomenuluĭ (burteĭ) cu ac cu tot; acul remâne în rană și cășunéză durere și umflătură cu atât maĭ mare, cu cât îl scótem maĭ târdiu. La rădăcina aculuĭ sĕ află o beșică, în care sĕ află o materie fórte folositóre pentru albină, ér pentru un organism strĕin otrăvicióșă. Materia acésta rafinéză mĭerea, o face, ca să nu sĕ ocsideze și să sĕ înăcréscă, întocmaĭ precum este veninul vipereĭ folositor pentru ușurarea digestiuneĭ sale, pentru alt organism însă omorîtor. Prin

apĕsarea aculuĭ în rană sĕ apasă și beșica cu veninul; acesta întră pe țéva aculuĭ în lăuntrul raneĭ, se împreună cu sângele și'l înveninéză Cu cât stă acul împlântat maĭ mult în rană, cu atât se varsă din el maĭ mult venin și suferințele devin maĭ marĭ, și cu cât ajung maĭ multe ace deodată în organismul nostru, cu atât sûnt maĭ rele urmările. E adevĕrat, că după maĭ multe împunsăturĭ succesive, sĕ dedă organismul nostru cu acel venin și nu ni sĕ maĭ cășună umflătură, ér' durerea nu se maĭ simte așa de tare. Dar și în casul acesta cine póte contesta, cumcă multe împunsăturĭ de odată nu ar avé nicĭ un efect rĕŭ asupra celuĭ împuns? — E întrebarea acum, că óre nu esistă vre-un mijloc paralisător al veninuiuĭ din acul albineĭ?.. Scuipitul omuluĭ, cépa, usturoiul, tina, ferul rece ș. a. sûnt nisce mijlóce, care numaĭ pentru moment alină focul raneĭ; dar ca mijlóce antidotice nu le putem considera. Considerând însă menirea numituluĭ venin pentru albină: — rafinarea miereĭ —, ușor putem vení la conclusiunea, cumcă mĭerea s'ar puté folosí ca mijloc paralisător al efectuluĭ aceluĭ venin pentru un organism strĕin. Și într'adevĕr așa este! Esperiențele făcute până acum din partea subsemnatuluĭ și a coleguluĭ sĕŭ C. Mușlea, — și probabil și din partea altora — ne face să susținem acésta. *Acul scos cât maĭ în grabă din rană, ér acésta unsă imediat cu miere este de ajuns pentru a dispăré durerea și a sĕ împedeca umflătura. Tot atât de bun de întrebuințat este și spirtul tare*, cu care sĕ frécă rana de douĕ-treĭ orĭ; chiar și după ce s'a umflat locul împuns, sĕ póte vindeca prin frecarea cu spirt în maĭ multe rênduri. — Acestea am aflat de bine a le împărtăși d-lor colegĭ, precum și tuturor acelora, carĭ sĕ ocupă cu stupăritul.

G. Moian.

Escursiunĭ în feriĭ. Estragem dintr'un articul publicat în Nrul 58 al „Telegr. român“ următorul pasagiŭ, pe care'l recomandăm atențiuneĭ d-lor învĕțătorĭ: „Învĕțătoriĭ altor némurĭ folosesc feriile călĕtorind, cercetând băĭ de cură, și în chipul acesta 'șĭ înmulțesc și cunoscințele, îșĭ lărgesc câmpul de vedere și în urmă pe lângă tóte aceste sĕ restauréză și trupesce. Învĕțătorul român nu prea e în posiție de a'șĭ pune giamantanul în vr'un cupeŭ și să sĕ legene în vr'un stabiliment mânat de puterea aburuluĭ, ci el trebue să caute în alt modru a'șĭ petrece órele și ḑilele de recreațiune. Nu vorbim aicĭ de învĕțătoriĭ economĭ, carĭ trăesc maĭ cu sémă din economia câmpuluĭ, pe care nu o pot părăsí nicĭ o ḑi, ci de aceĭ învĕțătorĭ tinerĭ, aplicați pe la școlele normale, cu salariĭ maĭ bunișóre și carĭ încă junĭ fiind,

pot de sigur să profite mult, fórte mult și în interesul lor propriŭ, dar și în interesul învĕțămêntuluĭ preste tot. Este fără de tótă îndoiala, că omul de regulă aceea scie, ce vede, și despre tot ce nu vede, el are ideĭ confuse saŭ apoĭ nu are de loc. Ar fi decĭ de dorit că învĕțătoriĭ nostri să nizuiască, ca să vadă cât de mult, și eĭ acel mult nu'l pot vedé, stând în jurul vetreĭ părintescĭ, nemișcându-sĕ în drépta și în stânga. Călĕtoríile, vor ḍice uniĭ, costă parale. E drept, — dar ele nu costă parale pe ómeniĭ ceĭ serioșĭ, carĭ nu umblă în petrecerĭ, ci umblă ca să'șĭ agoniséscă cât sĕ póte de multe cunoscinţe. Noĭ nu avem lipsă să cutrierăm ţĕrĭ streine, pentru că la noĭ în ţéră fie-ce loc oferă ochiuluĭ ceva noŭ, necunoscut, fiecare biserică este un monument vechiŭ, fiecare trăsură de pe părețĭ ne arată starea culturală a poporuluĭ, și aplicarea luĭ de a jertfí pentru scopurĭ culturale. Nu veĭ da de sat în Transilvania să nu afli ceva demn de notat, orĭ date bune orĭ rele, și e bine, să scim și pre unele și pre altele. Pre cele dintâiŭ e bine să le cunóscem, ca să le apreciem, pe cele din urmă ca să le combatem cu tótă puterea și să le stêrpim, de e posibil, în mod radical. — O notiță în mână, o cerusă în buzunar și fiecare plecat în o direcțiune, când sĕ va întórce, va fí îmbogățit cu cunoscinţe geografice, cunoscinţe de ómenĭ, îșĭ va sci face o idee despre modul de viață al poporuluĭ și despre ceĭ puși în fruntea luĭ ca să'l guverneze.“

Posta redacțiuneĭ și administrațiuneĭ.

D-luĭ T. P. în R. Numĕrul reclamat s'a trimis. Scrisórea va urma în curênd.

D-luĭ I. Muntean, Cricăŭ. N-riĭ 1—5 vi s'aŭ espedat prin Alba-Iulia, după cum ni sĕ arătase adresa maĭ întâiŭ. Bine-voițĭ decĭ a cerceta la posta de acolo, ér' neaflându-ĭ, a-ĭ reclama.

La N-rul de față sĕ alătură asignațiunĭ postale (Posta-Utalvány). Aceĭ on. prenumeranți, carĭ nu ne-aŭ trimis abonamentul fie pe anul acesta, fie pe anul trecut, sûnt rugați a'l achita cu acéstă ocasiune. Dela D-niĭ restanțierĭ din anul trecut, carĭ nu sĕ vor achita imediat după primirea acestuĭ Nr., administrațiunea a luat mĕsurĭ de a încassa restanțele prin rambursă, la care vor avé a plătí cu 21 cr. maĭ mult. — Pe cuponul asignațiuneĭ ne rugăm, să sĕ însemneze esact, pentru care an se trimite suma respectivă. **ADMINISTRAȚIUNEA.**

Proprietară: »Reuniunea învĕțătorilor rom. gr. or. din Districtul al X-lea, Brașov«
Tipografia Alexi, Brașov